

Едиција УПОЗНАЈТЕ СРБИЈУ 08

Римско наслеђе на тлу Србије

ПОЛИТИКА

СРБИЈА
НАЦИОНАЛНА РЕВИЈА

Пре свега

„Сигурно је да нема човека на овом свету који би био тако скучених погледа и тако незаинтересован да не би желео да сазна на који начин и под каквом влашћу је Рим успео да за време краће од 53 године (220-167) потчини себи скоро сав свет. Тако нешто никоме до сада није успело.” Тако је у II веку пре Христа писао велики историчар Полибије.

На огромном простору Римске Империје, од Велике Британије до обала Црвеног мора, од Португалије до Средњег Истока, од ушћа Дунава до Сахаре, Балкан је увек имао важно место. На територији данашње Србије налазио се највећи део најважније границе Царства, утврђени дунавски лимес на којем се Рим вековима бранио од „океана варварских народа који надиру из степа”. Дуж те линије никао је низ утврђених градова, међу којима су неки били метрополе још у старом веку. (Сирмијум је на свом врхунцу имао је 100.000 становника, а Сингидунум преко 30.000!) Ту, на тлу данашње Србије, преплитали су се изузетно важни путеви, вођене епохално важне битке, рађани су и сахрањивани императори.

За разлику од већине других делова некадашњег Царства, римско наслеђе у Србији истражено је и ваљано обрађено тек мањим делом. И тај мањи део говори о готово невероватном обиљу. Савршене машине за геомагнетна истраживања омогућавају нам да сагледамо геометрију улица „читавих градова”, тргове и обресе великих здања, светилишта и арене, водоводе и водоскоке. Колико је само оних великих и добро познатих који нису потпуно испитани! Sirmium, Taurunum, Singidunum, Margum, Viminacium, Aureus Mons, Taliata, Transdierna, Pontes, Egeta, Aquae, Felix Romuliana, Horrcum Margi, Timacum Minus, Naisus, Media-na, Remesia, Iustiniana Prima, Ulpiana...!

Ми овде можемо предочити, тачније навестити, тек делић тога. По нашем избору. Довољно радознао читалац може сам отићи даље. Пут је отворен.

Статуа
 „Пролете“,
 Сингидунум,
 IV век

Кратка хронологија најважнијих догађаја

III век пре Христа. Ширећи своју империју на исток, Римљани се у низу области данашњег српског простора сусрећу са различитим племенима келтског, илирског и трачког порекла (Дарданцима, Трибалима, Скордисцима).

148. године пре Христа. Основана римска провинција Македонија.

29. године пре Христа. Римљани покорили Мезе, недовољно познато племе по којем ће име добити римска провинција Мезија, што се готово у целини налазила на простору данашње Србије.

31. пре Христа – 14. године нове ере. Под Октавијаном Августом, Римљани се учврстили на западном Балкану (провинција Илирик) и започели ширење на источни део полуострва.

9. године нове ере. Провинција Илирик подељена на Панонију и Далмацију. Обе нове провинције су се делом налазиле на простору данашње Србије.

14-37. Под Августовим наследником Тиберијем, на десној обали Дунава подигнут низ такозваних кастела, утврђених предстража, а нешто доцније на Дунаву као граничној линији, лимесу, организована јака одбрана.

50-их. Римска Седма легија (Legio VII Claudia) стационирана у Виминацијуму, код данашњег Костолца, ради одбране дунавског лимеса.

80-их. Римска Четврта легија (Legio IV Flavia) стационирана у Сингидунуму, данашњем Београду. До тог времена, завршено је и распоређивање помоћних трупа по мањим кастелима на Дунаву, као и формирање римске дунавске флоте, званично називане Мезијском.

69-96. У време цара Доменцијана, истог оног који је Светог Јована прогнао на Патмос, Мезија је подељена на Горњу и Доњу, што ће се одржати скоро цела два века.

101-106. Током својих похода на Дачане, цар Трајан на обали Дунава предузео више колосалних градитељских подухвата, правих неимарских чуда онога времена (мост на Дунаву, код данашњег Кладова, просецање канала ради сигурније пловидбе, пут усечен у стеновиту обалу...)

106. Покорени Дачани, основана римска провинција Дакија на просторима данашњег Баната.

117-138. У време цара Хадријана, у балканским провинцијама Царства уведена је регрутација нероманизованог домородачког становништва, чиме се њихов број у урбаним срединама, дотад безначајан, нагло повећава.

235. Унутрашња криза Царства слаби и његову моћ ка споља, што ће потрајати све до 283. Наступа ера „војничких царева“, када ће, у врло нестабилним приликама, на престо ступити и низ високих официра рођених на тлу данашње Србије.

249. Сремац Трајан Деције ступа на престо.

268. Клаудије Други Готски у царском гримизу. Већ наредне године, код данашњег Ниша, односи спектакуларну победу над вишеструко бројнијим Готима.

270-их. Римљани напуштају Дакију и границу поново постављају на Дунав, спремајући се одбрану од великих најезда варвара.

284-305. У време цара Диоклецијана, преорганизацијом на територији Горње Мезије и околних провинција, створена мезијска дијецеза, са пет нових административних области.

293. Диоклецијан уводи Тетрархију, систем са четири владара, два августа и два цезара. Оба цезара постају официри са простора данашње Србије. Цезар Диоклецијану је био Галерије (владао источним делом царства, седиште у Сирмијуму), а цезар Максимијану Дарданац Констанције Хлор (владао западним делом Царства, седиште у Милану).

296. Диоклецијан премешта Галерија из Сирмијума у Солун, у сусрет очекиваној најезди Персијанаца.

298-299. Галерије односи велику победу над Персијанцима и бива слављен као „нови Александар”. Непосредно потом у свом завичају (данашњем Гамзиграду) започиње градњу царске палате Felix Romuliana.

305. Галерије, победилац над Персијанцима, слављен као нови Александар, добија титулу августа и ступа на место са којег је, по плану, абдицирао Диоклецијан, баш као што Констанције Хлор постаје август на западу.

306. Нишлија Константин, касније назван Великим, ступа на престо одмах након што је, у Британији, умро његов отац Констанције Хлор.

311. Галерије умире код Сердике и бива сахрањен у Феликс Ромулијани (Гамзиграду).

312. Константин Велики на Милвијевом мосту, под крсним знамењем, побеђује узурпатора Максенција и успоставља своју власт.

313. Константин и Лициније (Галеријев земљак и наследник) у Милану објављују чувени *Едикт о толеранцији према хришћанима*, али ће Лициније доцније повући свој потпис са тог акта.

316. У својој палати у Сплиту умире Диоклецијан.

324. Константин код Хрисополиса односи велику победу над Лицинијем и постаје једини владар у Римском Царству.

337. Констанције II, трећи син Константина Великог, рођен у Сирмијуму, ступа на престо.

363. Јовијан, једини Београђанин на римском престолу, накратко ступа на власт.

395. Цар Теодосије поделио Царство на два дела. Мезијска дијецеза наизменично била под влашћу источних и западних царева.

437. Мезијска дијецеза коначно припала Источном Римском Царству.

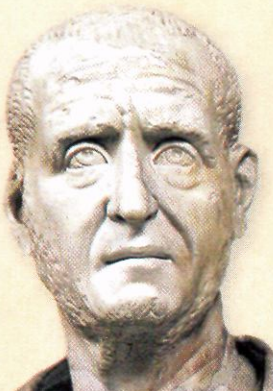
527-565. Под царем Јустинијаном, последњи пут римска власт учвршћена у областима јужно од Дунава. Уништивши остроготску државу у Италији, овај цар на Балкану обнавља порушене и гради нове градове. Тако је 535, на рушевинама старог, подигнут и нови Сингидунум (Београд).

560-их. У другој половини те деценије, одмах по Јустинијановој смрти, на дунавској граници Царства појављују се Авари. Под њиховим ударима, редом, падају сви градови на лимесу.

Крај VI века. У последњој четврти тог столећа, даљи продори Авара и Словена означају крај антике на овим просторима.

Аурелије

Деције

Галерије

Констанције Хлор

Цареви

Зачуђујуће касно је у српској широј јавности потенцирана готово спектакуларна чињеница: на просторима данашње Србије рођено је чак 16 римских императора! (Ако том низу додамо и ону двојицу рановизантијских, **Јустина** и **Јустинијана**, који јесу припадали друкчијем културно-цивилизацијском и идеолошком кругу али су себе сматрали „ромејским царевима“, онда долазимо до бројке од чак 18 њих.) Било је то у римским провинцијама Доњој Панонији и Горњој Мезији, односно у касноантичким провинцијама Приобалној и Средоземној Дакији, од средине III до VI века новог времена. О сваком од њих може се написати узбудљив роман, снимити велики филм (што убедљиво потврђује и књига *Тло Србије – завичај римских царева* проф. др Александра Јовановића, у издању „Принцип Преса“). Ми их овде, међутим, можемо само, редом, поменути.

Трајан Деције (владао 249-251), рођен у селу осам миља западно од Сирмијума (Сремске Митровице), погинуо у бици против Гота у Доњој Мезији.

Клаудије Други Готски (268-270), рођен 214. године у Дарданији, у околини Наиса. Славни победилац над премоћним Готима (и то у бици која се одиграла у његовом завичају), по чему је и добио део свог имена. Умро од куге, сахрањен у Сирмијуму.

Аурелијан (270-275), рођен код Сирмијума, у трећој деценији III века.

Проб (276-282), рођен у августу 232. на сеоском имању код Сирмијума. Поред свега осталог, за њега се везују први засади најплеменитијих винограда на падинама Фрушке горе и настанак данас чувеног виногорја.

Максимијан Херкулије (285-305; 310), рођен средином III века „у бреговитој околини Сирмијума“.

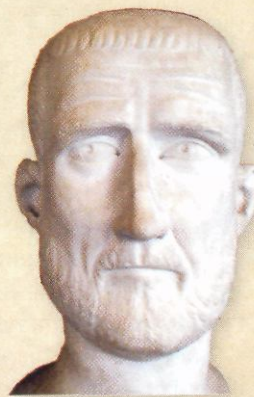
Константин Велики

Лициније

Диоклецијан

Проб

Констанције Хлор (293-306), рођен у Дарданији, јужном делу Горње Мезије.

Галерије (293-311), рођен средином III века у Приобалној Дакији, недалеко од тадашњег града Сердике.

Максимијан Даја (305-313), рођен у данашњем Шаркамену, код Неготина, у источној Србији.

Флавије Север (305-307), рођен у околини Наиса.

Константин Велики (306-337), вероватно најзначајнији од свих римских царева, оснивач Константинопоља (Цариграда), рођен у околини Наиса. Њега и његову мајку Јелену Православна црква спомиње као светитеље.

Лициније (307-324). Галеријев пријатељ по свој прилици од ране младости, из мезијских или дачких крајева. Савладар и такмац Константина Великог. Заједно са њим потписао *Милански едикт*, али је касније повукао свој потпис. Страдао, вероватно и схрањен у Солуну.

Констанције II (337-361), трећи син Константина Великог, рођен у Сирмијуму 317. године.

Ветрунион (350), рођен „негде у Мезији”. Вратио владарске инсигније Констанцију II.

Јовијан (363-364), рођен у Сингидунуму (Београду), схрањен у Константинопољу.

Грацијан (367-383), још један „Сремац у пурпуру”, рођен у Сирмијуму.

Констанције III (421). Рођен у Наису, бриљантан војник, победилац над узурпаторима у Галији, ожењен Галом Плацидијом, сестром цара Хонорија, отац каснијег цара Валентинијана III, „последњег знаменитијег владара западног дела Римског Царства”. Умро је не саставивши ни годину на престолу.

Провинције & друмови

Простор данашње Србије, у разним раздобљима и унутрашњим преорганизацијама Римске Империје, био је у различитим административним областима, провинцијама и дијецезама. Када је у време Октавијана Августа (31. године старе ере – 14. године нове ере) римска власт учвршћена на западном делу Балканског полуострва, у провинцији Илирик, започело је ширење Римљана на исток. Од 12-9. године старе ере поход на Панонију предводио је будући цар Тиберије. Убрзо је тако проширени Илирик подељен на две нове провинције, Панонију и Далмацију.

Касније, када је Тиберије дошао на власт (14-37. године), учвршћује се дунавска граница царства, а између Паноније, Далмације, Македоније, Тракије и самог Дунава формирана је провинција Мезија. Простор данашње Србије припадао је тада трима провинцијама. Данашњи Срем и део Бачке био је у Панонији, западна Србија (линија од Саве на северу до Проклетија на југу) била је у Далмацији, а већи део централне Србије и Косово и Метохија били су у Мезији. Када је цар Трајан, након својих похода преко Дунава, године 106. покорио Дачане и основао провинцију Дакију, већи део данашњег Баната је припао тамо.

Настојећи да превазиђе велику унутрашњу кризу Царства у раздобљу „војничких царева“, Диоклецијан (владао 284-305) на територији Горње Мезије и околних провинција ствара пет нових административних јединица, које од тада заједно чине мезијску дијецезу: на северу *Mesia Prima*, на југозападу *Praevalitana*, на југу *Dardania*, на југоистоку *Dacia Mediterranea* (Средоземна или Континентална Дакија), на североистоку *Dacia Ripensis* (Приобална или Подунавска Дакија). Тада Диоклецијан, пуних десет година, обнавља стара и гради нова утврђења на Дунаву, узалуд настојећи да поврати некадашњу стабилност и сигурност.

Најзад, Теодосијевом поделом Царства на два дела, 395. године, мезијска дијецеза наизменично бива под влашћу источноримских и западноримских царева. Од 437. године, пак, коначно је припала Источном Римском Царству.

Кроз све те провинције различитих имена постојала је мрежа путева. Три су међу њима најважнији и увек, и кад су мењали имена, били су окосница. Један је водио долином Саве, кроз градове Сирмијум и Сингидунум на исток, преко дунавских утврђења. Други је од Виминацијума, десном страном Мораве, повезивао градове *Naissus* (Ниш) и *Naissus* (Ниш). У Нишу се тај пут рачва. Један крак води ка провинцији Македонији, односно преко Скопља (*Skupi*) до Солуна (*Thesaloniki*). Други крак од Ниша води преко Беле Паланке (*Remesiana*) и Пирота (*Tures*) ка Софији (*Serdica*). Трећи пут се од Дунава спуштао долином Тимока, а затим преко Ниша, Улпијане и Скадра избијао на обалу Јадранског мора, где се везао с римском „јадранском магистралом“.

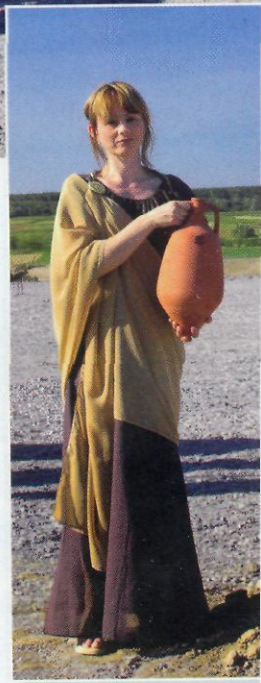
Народни музеј, Београд

Трг Републике 1а

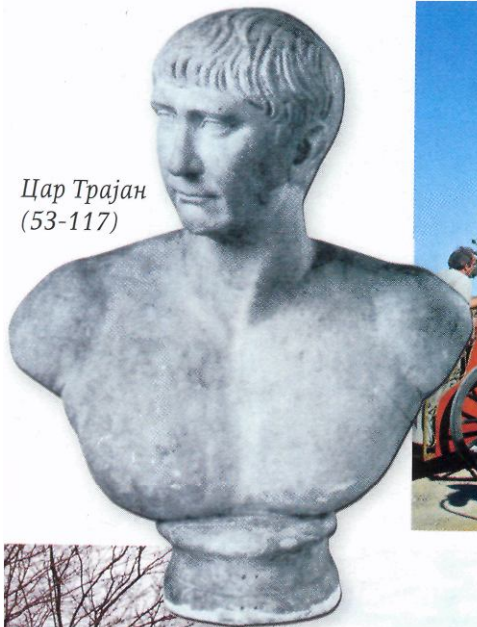
011 33 060 00,

011 26 27 721

www.narodnimuzej.rs

Цар Трајан
(53-117)

Лимес & кастели

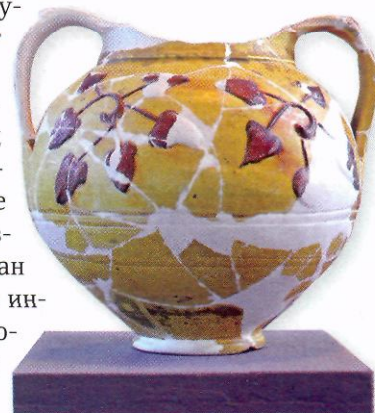
Простор данашње Србије давао је Римском Царству велики допринос захваљујући рудама које су ту ископаване на многим местима. Римски извори наводе да су рудници били (казаћемо то језиком данашњих топонима) на Космају, у Тимочној крајини, на Пеку, на Копаонику, Руднику, у долини Ибра, у Пријепољу. Највише су добијани олово, сребро, цинк и злато.

Ипак, највећу специфичну тежину унутар Империје данашњи српски простор добијао је због тога што се управо на његовом ободу налазио осетљиви римски дунавски лимес, тај „штит истурен ка степама и мору опасних народа који су отуд надирали”.

Након првог ширења Империје на ову страну, под спомињаним Октавијаном Августом, на прелазу из старе у нову сру, на Дунаву је направљен, најпре, систем малих утврђења, *кастела*, са војним посадама које су имале функцију предстраже. Организованија и чвршћа одбрана на Дунаву успостављена је под Октавијановим наследником Тиберијем (14-37. године), када је и створена провинција Мезија. Средином првог века Седма легија (*Legio VII Claudia*) стационирана је у Виминацијуму, код данашњег Костолца. Осамдесетих година тог века Римска Четврта легија (*Legio IV Flavia*) стационирана је у Сингидунуму, данашњем Београду. До тог времена, завршено је и распоређивање помоћних трупа по мањим кастелима на Дунаву: *Margum* (код ушћа Мораве у Дунав), *Currae* (код Голупца), *Taliata* (код Доњег Милановца), *Trandierna* (код Текије), *Pontes* (код Кладова), *Egeta* (у области Неготина)... Формирана је и јака римска дунавска флота, званично називана Мезијском, која је имала важну улогу и била велика компаративна предност Империје у односу на варварске нападаче.

Граница је на Дунаву остала до 106. године, када су завршени ратни походи цара Трајана у Дакији. Тада је он покорио Дачане, њихове области претворио у римску провинцију Дакију, и областима јужно од Дунава, укључујући и Мезију, обезбедио дуго раздобље релативног мира и напретка.

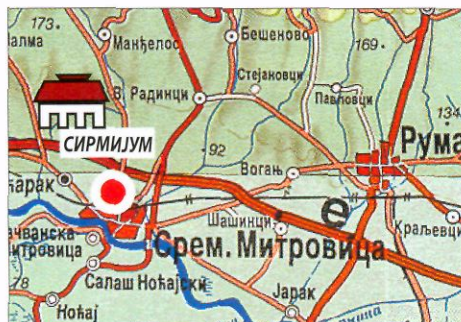
Међутим, на почетку друге трећине III века, па у наредних пола столећа (235-283), Империја улази у период нестабилности и унутарње ослабљености. Седамдесетих година тог века, Римљани одлучују да сами напусте Дакију и лимес поново успоставе на брањивијој дунавској линији. Надовезујући се на такав период, и одлучан да га прекине, цар Диоклецијан више од једне деценије интензивно на дунавском лимесу обнавља стара и гради нова утврђења и градове. Али, знамо, то није обесхрабрило оне које су Римљани називали варварима.

Трајанов мост
код Кладова
(реконструкција
и место где се
налазио)

Sirmium

*Сирмијум, једна
уметничка
реконструкција*

Најстарији римски град на тлу Србије. Смештен на југоистоку провинције Паноније, на месту од велике стратешке важности, подно Фрушке горе, на једном оштром завоју велике пловне реке Саве, рано је добио на значају и величини. Подигнут је на већ постојећем утврђењу илирског племена Аматаина. Доцнији хроничари назваће га „градом царева и мученика“. Царева – зато што је у Сирмијуму и његовој непосредној околини рођено или умрло више римских владара (Деције,

Проб, Клаудије II Готски, Аурелијан, Максимијан, Констанције II, Грацијан). Мученика – зато што је „током прогона хришћана у време цара Диоклецијана сваки педаљ сирмијумске земље заливен крвљу страдалника за Христову веру и завет“.

Током ратова које је Марко Аурелије водио на Дунаву, Сирмијум је био једно од главних упоришта римске војске. Домородачко становништво је брже него другде романизовано и укључено у градску управу. У другој половини III века на власти су и тројица царева рођених овде (Деције, Аурелијан, Проб). У III и IV веку Сирмијум је богат и велики трговачки град, са преко 100.000 становника (што је за оно доба спектакуларан податак).

Диоклецијановом реформом град је припао провинцији Доњој Панонији и био њен главни град. Крајем III и у првој половини IV века – под Галеријем, Лицинијем, једно време и под Константином Великим – у Сирмијуму је била и царска резиденција. У IV веку, када је направљена префектура Илирик, Сирмијум је опет главни град. Ту су се налазили седиште речне флоте, мануфактура оружја, ковница златног, сребрног и бакарног новца. И једна од првих хришћанских епископија на тлу Србије је она сирмијумска.

Сирмијум је пао у V веку под силовитим ударима Хуна. Доцније, осим накратко под Јустинијаном, био је у рукама Гота и Гепида. Године 582, после трогодишње опсаде, заузели су га Авари. Сирмијум данас тихује испод савремене Сремске Митровице. У њеном центру могу се видети ископани остаци античких грађевина, углавном из III и IV века, делови градских бедема, царске палате, купатила, житнице, хиподрома. Видљиви су и остаци водоводне и канализационе мреже. Откривене су и две хришћанске некрополе, као и остаци Цркве светог Иринеја, првог познатог сирмијумског епископа и мученика. Богати антички налази, међу којима и веома вредне фреске и мозаици, изложени су у Музеју Срема у Сремској Митровици.

Музеј Срема

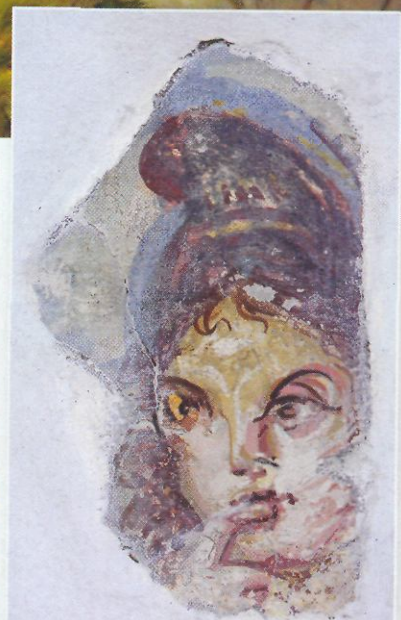
Сремска Митровица

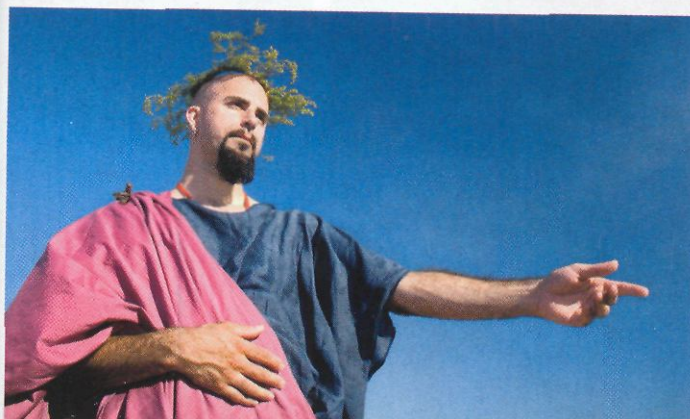
Вука Караџића

022 621-150, 022 623-24

www.muzejsrema.org.rs

www.sremskamitrovica.org.rs

Naisus & Mediana

Други римски град царског ранга на тлу данашње Србије. Римљани су се у Наису, данас Нишу, утврдили на прелазу из старе у нову еру, кад и на Дунаву. Насеље, вероватно трачког порекла, постојало је и раније. У римском Наису укрштали су се главни путеви кроз Горњу Мезију. Била је веома развијена трговина, град је имао мануфактуру оружја, производио посуђе од племенитих метала, предмете високе и примењене уметности. Диоклецијановом реформом провинција, Ниш је припао Средоземној Дакији. Највећа градитељска активност у Нишу била је у време цара Константина Великог, који је свој родни град улепшао многим јавним здањима, често у њему боравио и управо ту потписао многе важне акте Империје. По свој прилици, град је већ у III веку имао хришћанског епископа.

Половином V века Наис су разорили Хуни. Обнавља га Јустинијан, али потом следе удари Словена и Авара. Познато је да ови последњи држе град од раног VII века.

Досадашњи археолошки налази потичу већином из IV века. Откривена је позноантичка некропола с једном лепо осликаном подземном гробницом (фреске светих Петра и Павла), а у самој тврђави постоје остаци цркве. У кориту реке Нишаве пронађена је бронзана глава за коју се верује да представља Константина Великог. Уз још неколико сребрних римских посуда из Ниша, она се чува у Народном музеју у Београду. Римски надгробни споменици изложени су нишкој тврђави, а у Народном музеју у Нишу су ситнији налази (накит, бронзане статуе, посуђе, новац, једна бронзана женска глава за коју се верује да представља царицу Теодору).

Некада 5 километара источно од Ниша, данас практично део самога града, **Медијана** је заправо била царска летња резиденција, са мноштвом пратећих објеката. Откривени су остаци раскошне резиденције: велика вила, уз њу отворено здање данас познато као Нимфеј, богати подни мозаици (мозаик са представом Медузе премештен је нишки народни музеј, а остало се и сада може видети на самом локалитету). Видљиви су и остаци терми, житница, једна осликана гробница, а неколико мермерних и порфирних кипова налази се, такође, у нишком музеју.

Цар Константин
(271-337)

Народни музеј, Ниш

Генерала Милојка

Лешјанина 14

018 225 32,

018 225 32

Туристичка

организација Ниша

ТПЦ „Калча“, II

спрат, локал 62

018 524 877

www.nistourism.org.rs

Felix Romuliana

Остаци
Галеријеве палате
у Гамзиграду
(данашњи изглед)

Градњу овог раскошног завичајног царског комплекса наомак данашњег Зајечара, верује се, цар Галерије започео је одмах након своје велике победе над Персијанцима, на крају III века. Та победа је била темељ на којем је он градио свој огромни ауторитет, као и свој политички и идеолошки програм. „Постао је централна личност Тетрархије, створио сопствени концепт власти, прокламовао мит о себи и својој мајци Ромули, могао да

приступи градњама које ће носити његов властити печат.” Тада је задобио и велико благо, освојио Јерменију и продро у Месопотамију, а свечано га је у Антиохији дочекао сам Диоклецијан.

Име граду подигнутом у свом завичају дао је по својој мајци, која ће и сама почивати ту. Град је био опасан јаким бедемима, са мноштвом кула. Унутра су се налазили царска палата, велики храм (вероватно посвећен Јупитеру) и бројна друга јавна здања, житница и магацини.

„Felix Romuliana је не само тестаментарна градња императора Галерија Максимијана већ и место где је он сахрањен и увршћен међу богове”, пише чувени археолог Драгослав Срејовић, који је руководио ископавањима у Гамзиграду и допринео његовој великој афирмацији. „Реч је о велелепној палати, једном од најрепрезентативнијих и најраскошнијих споменика римске дворске архитектуре... Као други Ромул и нови Александар, Галерије је ради политичке пропаганде одлучио да том великом градњом обележи место свог „чудесног зачећа” и узвиси своју мајку Ромулу... Све је то велика сценографија, грандиозни театрон за церемонију царске апотеозе.”

Одлично оличење свега тога је и порфирна глава Галеријева, пронађена у Гамзиграду 1993. Свака грађевина овде је пројектована с циљем да пренесе идеолошку поруку и постане симбол. Директне су паралеле, симболичке и архитектонске, између Felix Romuliane и Диоклецијанове палате у Сплиту. Дилеме да ли је у Гамзиграду заиста откривена Галеријева палата коначно су разрешене 1984, када је нађена архиволта од туфопешчара на којој је уклесан натпис Felix Romuliana. Тај натпис уводи Гамзиград у историју на велика.”

На оближњем брду, званом Магура, откривена су два маузолеја саграђена, посвећена цару и његовој мајци. Два најлепша гамзиградска мозаика, на којима су представљени Лавиринт и Дионис, данас се налазе у Народном музеју у Зајечару, где су изложене и скулптуре, међу којима и чувене мермерне главе Јупитера и Херакла...

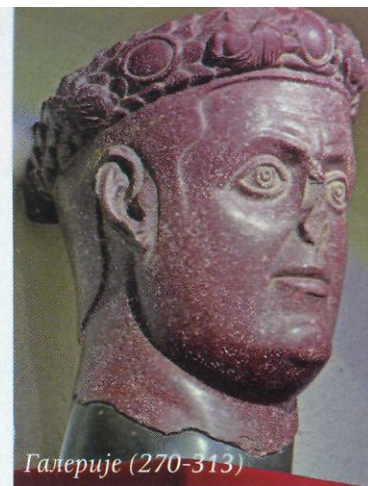
Народни музеј, Зајечар

Моше Пијаде 2

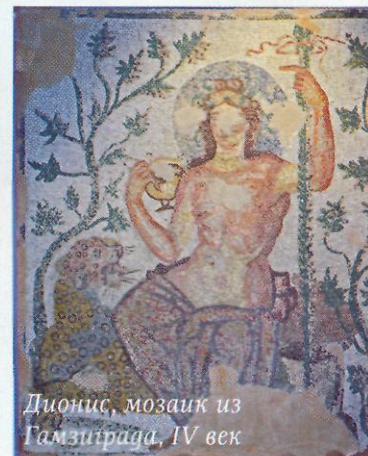
019 422 930, 440 839

www.zajecar.info

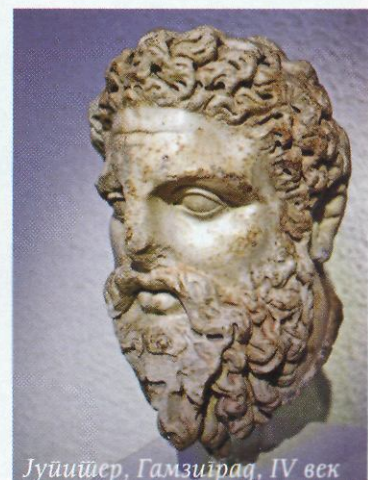
muzejz19@nadlanu.com

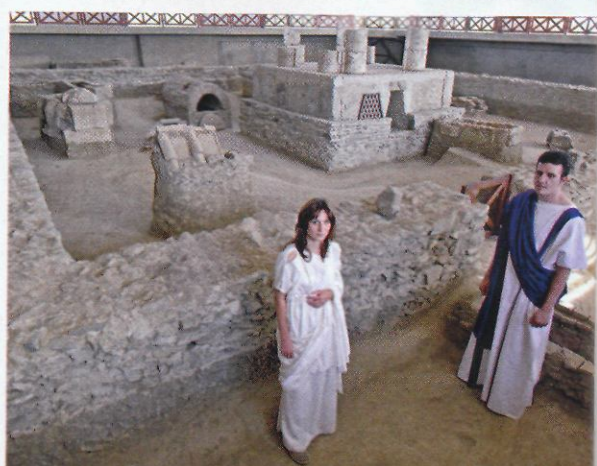
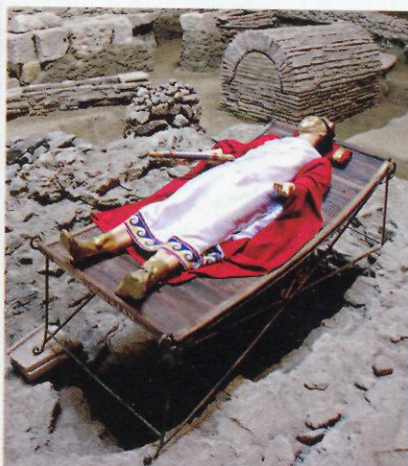
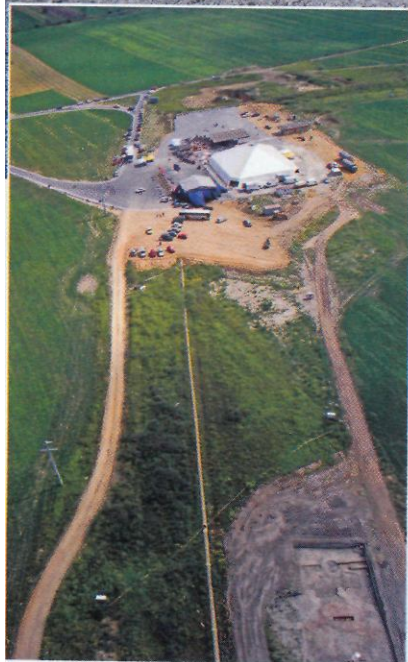
Галерије (270-313)

Дионис, мозаик из
Гамзиграда, IV век

Јупитер, Гамзиград, IV век

Viminacium

Био је један од првих римских утврда на Дунаву, а још током I века, насељавањем трговаца, занатлија, ветерана, развио се у велико насеље. Налази се код данашњег Костолаца. У њему је било седиште горњомезијског управника и стално седиште Седме легије. За време Трајанових ратова против Дачана, ту је била смештена врховна команда римске војске. Под Хадријаном Виминацијум је добио муниципални статус, а 239. године постаје „колонија римских грађана”. Средином III века у граду је током десет година радила важна ковница новца.

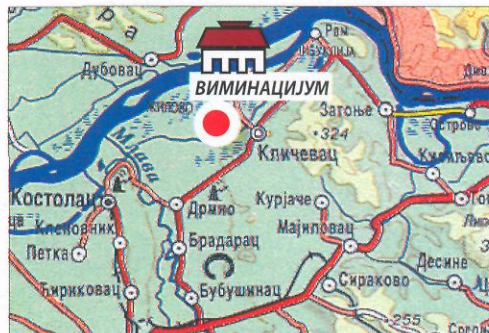
По оснивању Горње Мезије, Виминацијум постаје њен главни град и седиште римске дунавске флоте. У првој половини IV град добија епископију.

Опустошен је од стране Хуна 441. године, обновљен под Јустинијаном. Међутим, већ 582. разорили су га Авари.

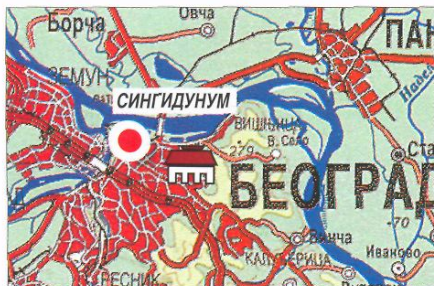
Антички град простирао се на 220 хектара уже градске територије. Досадашњим истраживањима откривено је око 14.000 гробова на некрополама ове метрополе. Посебно је важно неколико меморијалних грађевина, као осликане гробнице и саркофази. Неки примерци накита из тих некропола представљају веома вредне уникатне примерке. Скоријим истраживањима откривена су два аквадукта којима је вода довођена у град са извора удаљених 9 километара и тако је снабдевано преко 30.000 становника. У откривеном монументалном маузолеју, са спаљеним покојником и приложеним златним предметима, верују стручњаци, почива римски цар Хостилијан (умро овде од куге, 251. године).

Данас су тамо видљиви остаци амфитеатра, јавних купатила, аквадукта, две некрополе. Накит и посуђе из тих гробница налазе се делом у пожаревачком, делом у београдском Народном музеју. Саркофага има на самом локалитету, као и у дворишту пожаревачког Музеја, а на њима су лепо очувани натписи.

Виминацијум је можда и једини престони град провинције у Царству на чијим је рушевинама поново подигнуто велико насеље. Стога није могао бити истражен у већој мери, али нова систематска археолошка ископавања, истовремено и планска конзервација и презентација, обећавају Европи можда и нову Помпеју. Главни археолошки локалитет Виминацијум данас се налази у кругу костолачке термоелектране и површинског угљенокопа (стална је борба с временом археолога да што боље истраже локалитет пре но што га прогутају рудничке машине).

Singidunum

У доба цара Трајана, насељу нараслом око овог војног логора додељен је статус муниципија, а 239. године (или нешто касније) Сингидунум постаје колонија. Аријанство је и у Сингидунуму имало великих поборника. Град је у V веку страдао од Хуна, али га је Јустинијан обновио. Почетком VII века, као и већину других, заузели су га Авари.

На античком Сингидунуму лежи данас центар Београда и његови делови често израђају на површину (као недавно, на ободу Калемегданског парка, када су реконструисане трамвајске шине). Истраживања су досад спровођена махом у тврђави и њеној околини. Откривени су остаци логора, аквадукта, цистерне и гробља. Мостом преко Саве римски град је био повезан са Панонијом. Делови зидина војног логора могу се видети у Римској дворани Библиотеке града Београда, а збирка надгробних споменика изложена је у доњоградским пећинама (у такозваној Барутани). И код Скупштине града Београда, приликом радова 2004. године, откривени су трагови римске некрополе смештене уз пут који је (линијом данашњег Булеvara краља Александра) водио на исток.

Римски Сингидунум и српски Београд живе, тако, један са другим, један у другом. Древни град може помоћи модерном тачно у оној мери у којој модерни помогне древном. А то зависи од нас, данашњег поколења.

Име града који се налазио на месту данашње српске престонице, пореклом келтско, Римљани су прихватили кад су на некадашњем њиховом утврђењу подигли своје. Осамдесетих година I века Сингидунум је постао стално седиште римске Четврте легије. У том веку је у зидинама Сингидунума основана и прва хришћанска епископија, и то од стране рукоположеника самог апостола Павла. Дуго је у граду било јако и аријанство.

Дионис, Ага Циџанлија, Народни музеј, I век

Бронзани бик, Народни музеј, I век

Камеја цара победника,
Народни музеј, IV век

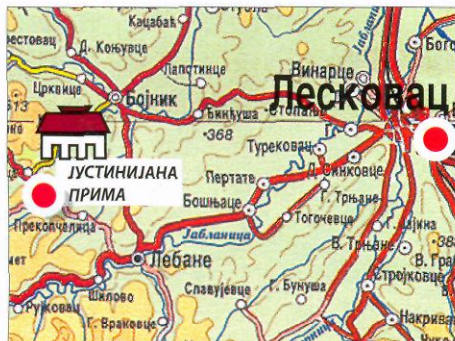

Римски
шлем из
Беркасова,
Народни
музеј, IV век

Ирена Палечек Радомановић:
Сингидунум (реконструкција)

Iustiniana Prima

Остаци овог града налазе се недалеко од Лебана. Као и оближња река, назван је Царичиним Градом. Стручњаци нису сасвим сагласни да ли га треба сврставати у римско или византијско наслеђе, али та дилема је умногоме вештачка. Цар Јустинијан, последњи велики обновитељ моћи Римског Царства, иако је припадник друкчијег културног круга, себе је називао „ромејским царем“ и директно се надовезивао на то наслеђе. Завичајни град Јустинијана Прима, чији су остаци по свој при-

лици ови нађени код Лебана, подигао је подаље од немирне дунавске границе, на главном путу из централног Балкана ка југу. Намеравао је да га претвори у будуће управно и црквено средиште Илирика.

Јустинијана Прима саграђена је у три целине. Њена Акропола, Горњи и Доњи град опасани су засебним бевемима с кулама. По остацима велике цркве, крстионице и палате на Акрополи, јасно је да је овде било и епископско седиште. Испод Акрополе, Горњи град су пресецале, са истока на запад и са севера на југ, две главне улице, које су се укрштале на великом кружном тргу. Дуж улица откривене су рушевине стамбених зграда, трговачких и занатских просторија, а у једном кутку нађени су и остаци вишеспратница. У Горњем граду су и рушевине трију цркава и остаци јавних купатила. У Доњем граду, који је можда настао касније, опет су остаци двају цркава, цистерне и купатила. Трагови грађевина (међу којима су две цркве и аквадукт) постоје и изван Доњег града. Ископавања су изнела на видело и велики број предмета разне намене: посуђе, накит, оружје, алат, новац. Ти предмети чувају се већином у лесковачком, а делимично у београдском Народном музеју.

Народни музеј,
Лесковац

Стојана Љубића 2

016 212975, 016 235 831

www.lemuzej.org.rs

muzejleskovac@le.sbb.rs

Едиција УПОЗНАЈТЕ СРБИЈУ, 08 Римско наслеђе на тлу Србије

Издавачи: „Политика новине и магазини”, Београд, Македонска 29, www.politika.rs & „Принцип Прес”, Београд, Цетињска 6, www.nacionalnarevija.com • За издаваче: Драган Бујошевић, главни уредник листа „Политика” & Мишо Вујовић, главни уредник „Србије – Националне ревије” • Уредник: Бранислав Матић • Технички уредник: Александар Ђосић • Текст: „Србија – Национална ревија” • Фотографије: Драган Боснић, Светлана Дингарац, Архива „Србије – Националне ревије” • Карте: Војногеографски институт, Београд, и Хаџи Љубиша Гвоић • Штампа: „Политика АД”, Београд • Београд, јул 2009. • Ова публикација је поклон читаоцима уз дневни лист „Политика” • © „Принцип Прес”

